

Універсальний номер: 021.4(477.51):364-787.522-054.73

Слена Попович

БІБЛІОТЕКА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Досвід роботи з внутрішньо переміщеними особами Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка

Діяльність бібліотек, пов'язана із забезпеченням та наданням якісних бібліотечно-інформаційних послуг внутрішньо переміщеним особам, налагодженням ефективних механізмів комунікації громадян із місцевими органами влади, сприянням соціальної адаптації громадян, які були змушені покинути рідні місця проживання, стала загальнонаціональною та розгортається по всій країні.

За довідковою інформацією понад 1,5 мільйона українців змушені були покинути АР Крим, Донецьку та Луганську області. На Чернігівщину прибуло 9500 осіб (станом на 25.09.15 р.). Користувачами обласної бібліотеки стали близько сотні внутрішньо переміщених осіб (станом на 11.11.2015 р.).

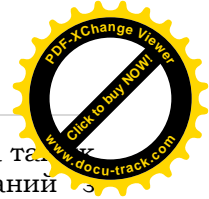
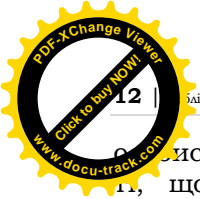
Опинившись у статусі вимушено переміщеної особи, однією з основних проблем, з якими стикається людина є соціальна адаптація. Соціальна адаптація є не лише стан людини, але й процес, протягом якого соціальний організм набуває рівновагу і стійкість до впливу соціального середовища. Соціальну адаптацію також можна визначати і як процес та результат встановлення взаємної відповідності між потребами особистості й вимогами соціального середовища.

Соціальна адаптованість проявляється у двох типах реагування на вплив середовища:

- прийняття та ефективна відповідь на ті соціальні очікування, з якими зустрічається кожний відповідно до свого віку та статі;
- гнучкість при зустрічі з новими, у тому числі й потенційно загрозливими умовами, а також здатність спрямовувати події у бажаному для особистості напрямі.

Тому адаптація – це ще й вдале використання наявних умов для здійснення певних цілей та прагнень особистості.

Значну роль у процесі соціальної адаптації відіграє адаптаційний потенціал людини. Це рівень можливостей

Особистості ввійти в нові умови соціального середовища, а також адаптивною підготовкою особистості, тобто тими вміннями та навичками пристосування, які індивід набуває в процесі життєдіяльності.

Розрізняють активну та пасивну адаптацію. У процесі активної адаптації індивід прагне енергійно взаємодіяти з середовищем, впливати на його розвиток та зміни, долати труднощі й перешкоди, вдосконалювати суспільні процеси. При пасивній адаптації індивід не прагне до змін оточуючої дійсності, пасивно реагує на існуючі норми, оцінки, способи діяльності, слабо мобілізує біологічні та психологічні ресурси для пристосування в соціальному середовищі.

Завдання, яке ставить перед собою бібліотека – сприяти активній соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб. Прагнення підтримати вимушених переселенців, що перебувають сьогодні на Чернігівщині, спонукає бібліотеки до продуктивного діалогу між органами місцевої влади, громадськими організаціями та представниками громади для зміцнення довіри й посилення співпраці. Взаєморозуміння, впровадження ініціатив, інформаційне забезпечення, дозвілєве спілкування, доброзичлива та толерантна територія – все це надає бібліотека, як середовище соціальної адаптації та інтеграції для внутрішньо переміщених осіб до нових громад.

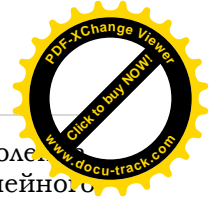
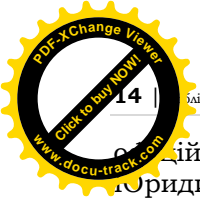
Підтримавши ініціативу Міністерства культури України (наказ від 18.09.2014 №773) «Про реалізацію проекту «Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами», Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка активно долучилася до цієї роботи.

Діяльність у цьому напрямі розпочалася з відвідування тренінгу «Бібліотеки як центри підтримки громадян в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами» працівниками бібліотеки у вересні 2014 року, у м. Києві, а потім проведення аналогічного тренінгу в Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка вже для бібліотекарів Чернігівської області. Метою цих тренінгів стало окреслення кола діяльності бібліотек із забезпечення надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг вимушеним переселенцям, налагодження ефективних механізмів комунікації громадян з місцевими органами влади, сприяння їх соціальній адаптації.

Бібліотекарі збрали та оформили матеріали і документи правового спрямування з періодичних видань стосовно вимушених переселенців, встановили партнерські зв'язки та налагодили співпрацю з органами місцевого самоврядування, урядовими на неурядовими організаціями міста, благодійними фондами, які беруть участь у допомозі внутрішньо переміщеним особам. Результатом проведеної роботи став довідник «Інформація для внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій. Адресні ресурси міста Чернігова», в якому зібрані соціально корисні джерела саме для внутрішньо переміщених осіб. Дане видання користується великим попитом серед користувачів бібліотеки та внутрішньо переміщених осіб, тому наразі бібліотекою готується вже третє його перевидання, перероблене і доповнене. Його отримують вимушені переселенці під час постійних зустрічей з працівниками бібліотеки у Чернігівському міському центрі зайнятості, Чернігівському координаційному центрі допомоги переселенцям, де також надається інформація про актуальні безкоштовні послуги бібліотеки.

Для інформування внутрішньо переміщених осіб про безоплатні бібліотечні послуги працівники бібліотеки взяли участь у програмі «Діалог» Чернігівської обласної державної телекомпанії «Сівер-центр». Також проведено дві відео конференції «Бібліотека – територія єдності». Перша – із залученням бібліотечних працівників області, у якій йшлося про напрями роботи з вимушеними переселенцями, друга – за участі спеціалістів Головного управління юстиції у Чернігівській області та управлінь Чернігівської облдержадміністрації, де йшлося про співпрацю бібліотек та структурних підрозділів органів влади щодо надання інформаційно-правової допомоги особам, тимчасово переміщеним із зони проведення АТО та АР Крим.

До уваги вимушених переселенців у бібліотеці розроблена і встановлена дошка оголошень «Робота і послуги». До речі, у бібліотеку на посаду бібліотекаря працевлаштовано внутрішньо переміщену особу з Луганської області. На офіційному сайті бібліотеки створена сторінка «Інформація для внутрішньо переміщених осіб», де зібрана корисна інформація для вимушених переселенців (анонси, новини, законодавча база, статті із періодичних видань, корисні посилання, відеоматеріали та електронна версія довідника для внутрішньо переміщених осіб). Інформація правового характеру висвітається на блозі Центру правової інформації та у Пункті доступу громадян до

14

Юридичної інформації Чернігівської ОУНБ імені В.Г. Короленка. Юридичні консультації з питань: цивільного права, сімейного права, трудового права, житлового права, спадкового права відбуваються кожного 2-го та 4-го четверга місяця у Центрі правової інформації бібліотеки. Діє також дистанційний консультативний пункт з надання безоплатної правової допомоги. На запитання жителів та гостей міста, які є користувачами бібліотеки відповідають фахівці Головного управління юстиції в Чернігівській області, Головного управління Держгеокадастру у Чернігівській області, Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, Департаменту соціального захисту населення Чернігівської обласної державної адміністрації, Чернігівського громадського комітету захисту прав людини, Чернігівського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, юристи ГО «МАРТ», студенти Юридичної клініки інституту права.

Логічним продовженням роботи з внутрішньо переміщеними особами став проект «Інформаційна допомога внутрішньо переміщеним особам – запорука соціальної адаптації», який реалізується ініціативною групою «Небайдужі бібліотекарі» на базі Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, за підтримки громадської організації «Чернігівське обласне відділення УБА», за адміністрування громадської організації «МАРТ» у рамках проекту «Українська регіональна платформа громадських ініціатив», що підтримується Європейською комісією.

Метою проекту є інформаційно-правова підтримка та координація допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Завданням проекту є допомога в соціальній адаптації внутрішньо переміщеним особам з Донецької, Луганської областей і АР Крим на Чернігівщині.

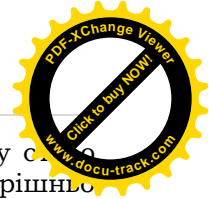
У рамках даного проекту вже відбувся тренінг для 24 бібліотекарів Чернігівської області, під час якого бібліотекарі навчилися надавати якісні бібліотечно-інформаційні послуги вимушеним переселенцям, допомагати адаптуватися їм на новому місці та налагоджувати ефективні механізми комунікації з місцевими органами влади, а також надавати інформацію, організовувати цікаве дозвілля та підтримувати тих, хто вимушено змінив місце проживання. Під час тренінгу бібліотекарі ділились досвідом з моніторингу та вивченню інформаційних потреб вимушених переселенців. Розробляли інформаційні куточки в бібліотеці для ВПО, креславчі

дрівки, літературні подорожі, онлайн-тури, екологічні маршрути по Чернігівщині та багато іншого. Всі учасники отримали корисну інформацію та необхідні матеріали для роботи з внутрішньо переміщеними особами.

Зараз відбувається навчання внутрішньо переміщених осіб, що є користувачами бібліотеки, основам комп'ютерної грамотності та роботі в Інтернеті. Програма тренінгу розроблена з урахуванням потреб учасників проекту. Група, яка налічує десять чоловік, займається протягом півтора місяця, один раз на тиждень. Адже більшість вимушених переселенців, які відвідують бібліотеку, не мають елементарних навичок і можливостей для виходу в Інтернет. Вони не вміють знайти потрібну інформацію, подивитися новини, зв'язатися по скапу, в соціальних мережах, електронною поштою з родичами та знайомими, знайти собі житло чи роботу, написати резюме та інше. Під час навчання вимушені переселенці отримують необхідні базові вміння та навички роботи з комп'ютером. У бібліотеці функціонують два безкоштовні Інтернет-центри, які внутрішньо переміщені особи можуть відвідувати за потребою, а працівники бібліотеки завжди нададуть їм необхідні консультативні послуги. Також для користувачів бібліотеки діє вільна зона WI-FI.

До уваги внутрішньо переміщених осіб та членів їх сімей розроблений і проведений вебінар «Як оформити перепустку в зону АТО». Детальніше з ним можна ознайомитися на офіційному сайті бібліотеки, каналі YouTube, на сторінці бібліотеки у Фейсбуці.

У рамках проекту відбулося засідання круглого столу «Актуальні правові питання стосовно вимушених переселенців». Під час заходу було порушено багато питань переселенців: реєстрації внутрішньо переміщених осіб, надання соціальної допомоги, надання безоплатної вторинної допомоги, відсутності можливості участі у місцевих виборах, житлові питання, працевлаштування та інше. Внутрішньо переміщені особи мали змогу поспілкуватися та отримати відповіді на важливі для них питання у спеціалістів Головного управління юстиції у Чернігівській області, Чернігівського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Управління ДМС у Чернігівській області (Державна міграційна служба України), Департаменту соціального захисту населення Чернігівської обласної державної адміністрації, Чернігівського громадського комітету захисту прав людини, представників громадських і

бюджетних організацій міста. Результатом круглого столу стало прийняття рішення про необхідність об'єднання внутрішньо переміщених осіб з метою координації спільних зусиль на вирішення проблем, які спіткають кожную переміщену особу.

В подальших планах діяльність у межах проекту передбачає проведення тренінгів для вимушених переселенців «Основи бізнесу. Як стати успішним підприємцем» за участі спеціалістів Регіонального фонду підтримки підприємництва по Чернігівській області, «Електронні та друковані ресурси на допомогу у пошуку роботи» та «Електронні та друковані ресурси на допомогу у пошуку житла», тренінг для бібліотекарів Чернігівської області по складанню довідника «Інформація для внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій», використовуючи інформаційні ресурси власної місцевості. Майстер-класи для внутрішньо переміщених осіб та їхніх родин «Декупаж», «Виготовлення оберегів», «Ліплення з полімерної глини» та інше.

Завітавши до бібліотеки, внутрішньо переміщені отримують доступ до унікального книжкового фонду та колекції періодичних видань, карткового та електронного каталогів і картотек, електронної бібліотеки, безкоштовного Інтернету, вільної зони WI-FI. Також здобувають можливість відвідати цікаві масові заходи: презентації книг, зустрічі з письменниками, акторами, співаками та просто цікавими людьми, виставки, перегляди, майстер-класи та багато іншого. Для користувачів з дітьми передбачений дитячий куточок «Почитайко». На першому поверсі розташована полицка для вільного обміну літературою «Буккросинг». У бібліотеці працює Центр по обслуговуванню користувачів з особливими потребами, Куточок православної літератури. Для бажаючих вдосконалювати та вивчати іноземні мови працюють безкоштовні клуби з німецької, англійської, французької, італійської та польської мов.